

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД УКООПСПІЛКИ
«ПОЛТАВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЕКОНОМІКИ І ТОРГІВЛІ»

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК

НАВЧАЛЬНИЙ ПОСІБНИК

*Рекомендовано
Міністерством освіти і науки України
для студентів вищих навчальних закладів*

Київ
«Центр учбової літератури»
2010

Гриф надано
Міністерством освіти і науки України
(Лист № 1/11-8898 від 23.09.2010)

Рецензенти:

Чиж В. І. — доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри контролю та аудиту Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля;
Левицька С. О. — доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри математичного моделювання та інформаційних технологій в економіці Національного університету „Острозька академія”;
Озеран В. О. — кандидат економічних наук, професор кафедри бухгалтерського обліку Львівської комерційної академії.

Бухгалтерський облік. Навч. посіб. / Ю. А. Верига, М. О. Виноградова, Т. В. Гладких,
Б 94 О. С. Гусакова, А. Ж. Пшенична, Н. В. Фірсова / За заг. ред. проф. Ю. А. Вериги – К.:
Центр учбової літератури, 2010. – 500 с.

ISBN 978-966-364-708-1

У навчальному посібнику розглядаються теоретичні основи бухгалтерського обліку та методика обліку активів, власного капіталу, зобов'язань, витрат, доходів і фінансових результатів діяльності підприємства, а також питання основ побудови, змісту та методики складання фінансової звітності. Навчальний посібник призначено для самостійного вивчення дисципліни за кредитно-модульною системою організації навчального процесу студентами вищих навчальних закладів 3-4 рівнів акредитації та сприяє зміцненню пізнавальних і практичних умінь, прищеплює навички самостійної роботи. Він також може бути використаний студентами вищих навчальних закладів 1-2 рівня акредитації та бути корисним усім, хто цікавиться загальною методикою бухгалтерського обліку на підприємстві.

Автори вдячні рецензентам за зауваження та пропозиції.

УДК 657(075.8)
ББК 65.052я73

ISBN 978-966-364-708-1

© Верига Ю. А., Виноградова М. О.,
Гладких Т. В., Гусакова О. С.,
Пшенична А. Ж., Фірсова Н. В., 2010.
© Центр учбової літератури, 2010.

ВІД АВТОРІВ	10
ВСТУП	11
НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА	13
ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ДИСЦИПЛІНИ «БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК»	17
МОДУЛЬ 1. ОСНОВИ ТЕОРІЇ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ	18
<i>Тема 1. Загальна характеристика бухгалтерського обліку, його предмет і метод</i>	<i>18</i>
1.1. Методичні поради до вивчення теми	19
1.1.1. Загальні поняття про облік та його роль в сис- темі управління	19
1.1.2. Види господарського та бухгалтерського обліку	20
1.1.3. Функції бухгалтерського обліку та вимірники, що в ньому використовуються	23
1.1.4. Об'єкти і предмет бухгалтерського обліку	24
1.1.5. Метод бухгалтерського обліку та його елементи	28
1.2. Плани практичних занять	29
1.3. Питання та завдання для самостійної роботи студентів	31
1.4. Тематика індивідуальних завдань	35
1.5. Термінологічний словник	36
<i>Тема 2. Бухгалтерський баланс</i>	<i>39</i>
2.1. Методичні поради до вивчення теми	39
2.1.1. Поняття балансу, його значення та використан- ня в управлінні	39

2.1.2. Побудова балансу.	42
2.1.3. Зміни в балансі, зумовлені господарськими операціями	48
2.2. Плани практичних занять	56
2.3. Питання та завдання для самостійної роботи студентів	59
2.4. Тематика індивідуальних завдань.	60
2.5. Термінологічний словник.	62
Тема 3. Рахунки бухгалтерського обліку і подвійний запис	66
3.1. Методичні поради до вивчення теми	67
3.1.1. Поняття про рахунки, їх побудова	67
3.1.2. Активні та пасивні рахунки, порядок запису на них.	68
3.1.3. Рахунки синтетичного і аналітичного обліку	80
3.1.4. Класифікація рахунків бухгалтерського обліку	83
3.1.5. План рахунків бухгалтерського обліку.	83
3.1.6. Подвійний запис та кореспонденція рахунків	88
3.1.7. Прості та складні бухгалтерські проведення, суть і значення подвійного запису.	94
3.1.8. Взаємозв'язок між рахунками і балансом, узагальнення даних поточного обліку	97
3.1.9. Методологічні основи обліку кругообігу об'єктів бухгалтерського обліку	109
3.2. Плани практичних занять	116
3.3. Питання та завдання для самостійної роботи студентів	119
3.4. Тематика індивідуальних завдань.	120
3.5. Термінологічний словник.	121
Тема 4. Оцінювання та калькуляція	127
4.1. Методичні поради до вивчення теми	127
4.1.1. Суть і значення оцінки у бухгалтерському обліку	128
4.1.2. Види оцінки та види вартості, принципи оцінки об'єктів обліку	129
4.1.3. Поняття про калькулювання та собівартість, види витрат і види собівартості	130
4.1.4. Методи калькулювання та види калькуляцій	134
4.3. Питання та завдання для самостійної роботи студентів	136
4.4. Тематика індивідуальних завдань.	137
4.5. Термінологічний словник.	138

Тема 5. Документація та інвентаризація, техніка і форми бухгалтерського обліку	141
5.1. Методичні поради до вивчення теми	141
5.1.1. Документація, її суть і значення, вимоги до змісту та оформлення документів	142
5.1.2. Класифікація бухгалтерських документів та організація документообігу	145
5.1.3. Інвентаризація, її значення, види та порядок проведення	145
5.1.4. Регістри бухгалтерського обліку, техніка облікової реєстрації	149
5.1.5. Форми бухгалтерського обліку, характеристика облікового циклу підприємства	154
5.1.6. Способи виправлення помилок у бухгалтерському обліку	158
5.1.7. Облікова політика підприємства	158
5.3. Питання та завдання для самостійної роботи студентів	160
5.4. Тематика індивідуальних завдань	161
5.5. Термінологічний словник	162
Контрольна робота за модулем I	167

МОДУЛЬ II. БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК АКТИВІВ, ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ І ЗОБОВ'ЯЗАНЬ 171

Тема 6. Облік необоротних активів	171
6.1 Методичні поради до вивчення теми	171
6.1.1. Поняття, класифікація, критерії визнання та оцінка основних засобів	172
6.1.2. Документування та облік руху основних засобів	175
6.1.3. Порядок нарахування та облік амортизації основних засобів	178
6.1.4. Поняття та облік інших необоротних матеріальних активів	181
6.1.5. Поняття та облік нематеріальних активів	181
6.1.6. Облік поліпшення необоротних активів та орендних операцій	189
6.1.7. Розкриття інформації у фінансовій звітності	192
6.2. Плани практичних занять	194
6.3. Питання та завдання для самостійної роботи студентів	197

Термінологічний словник	198
Тема 7. Облік запасів	199
7.1. Методичні поради до вивчення теми	202
7.1.1. Поняття, класифікація та оцінка запасів	202
7.1.2. Документування та облік руху виробничих запасів	207
7.1.3. Порядок формування виробничої собівартості та облік готової продукції	211
7.1.4. Поняття та оцінка товарних запасів	216
7.1.5. Документування руху товарних запасів	217
7.1.6. Облік товарних запасів	217
7.1.7. Узагальнення інформації про запаси у фінансовій звітності	219
7.2. Плани практичних занять	220
7.3. Питання та завдання для самостійної роботи студентів	223
7.4. Тематика індивідуальних завдань	225
7.5. Термінологічний словник	228

Тема 8. Облік грошових коштів і дебіторської заборгованості	232
8.1 Методичні поради до вивчення теми	232
8.1.1. Документування та облік касових операцій	232
8.1.2. Документування та облік коштів на рахунках в банках	236
8.1.3. Документування та облік інших грошових коштів	239
8.1.4. Класифікація та оцінка поточної дебіторської заборгованості	242
8.1.5. Облік поточної дебіторської заборгованості	244
8.1.6. Узагальнення інформації у фінансовій звітності	249
8.2. Плани практичних занять	252
8.3. Питання та завдання для самостійної роботи студентів	254
8.4. Тематика індивідуальних завдань	256
8.5. Термінологічний словник	258

Тема 9. Облік фінансовий інвестицій	258
9.1. Методичні поради до вивчення теми	258
9.1.1. Визнання, класифікація та оцінка фінансових інвестицій	258

9.1.2. Облік фінансових інвестицій	261
9.1.3. Розкриття інформації в фінансовій звітності	262
9.3. Питання та завдання для самостійної роботи студентів	264
9.4. Тематика індивідуальних завдань	264
9.5. Термінологічний словник	264
Тема 10. Облік власного капіталу	266
10.1. Методичні поради до вивчення теми	266
10.1.1. <i>Поняття та складові власного капіталу</i>	<i>266</i>
10.1.2. <i>Порядок формування та облік статутного капіталу</i>	<i>268</i>
10.1.3. <i>Облік пайового, додаткового та резервного капіталу</i>	<i>272</i>
10.1.4. <i>Розкриття інформації у фінансовій звітності</i>	<i>276</i>
10.2. Плани практичних занять	277
10.3. Питання та завдання для самостійної роботи студентів	277
10.4. Тематика індивідуальних завдань	279
10.5. Термінологічний словник	279
Тема 11. Облік зобов'язань	282
11.1. Методичні поради до вивчення теми	282
11.1.1. <i>Поняття зобов'язань та їх класифікація</i>	<i>282</i>
11.1.2. <i>Облік довгострокових зобов'язань</i>	<i>284</i>
11.1.3. <i>Поняття та класифікація поточних зобов'язань</i>	<i>289</i>
11.1.4. <i>Облік поточних зобов'язань</i>	<i>291</i>
11.2. Плани практичних занять	296
11.3. Питання та завдання для самостійної роботи студентів	297
11.4. Тематика індивідуальних завдань	298
11.5. Термінологічний словник	299
Тема 12. Облік праці, її оплати та соціального страхування персоналу	301
12.1. Методичні поради до вивчення теми	301
12.1.1. <i>Поняття заробітної плати та порядок її нарахування</i>	<i>301</i>
12.1.2. <i>Облік поточних зобов'язань за розрахунками з оплати праці</i>	<i>305</i>
12.1.3. <i>Облік поточних зобов'язань за розрахунками зі страхування</i>	<i>307</i>

12.2. Плани практичних занять	310
12.3. Питання та завдання для самостійної роботи студентів	313
12.4. Тематика індивідуальних завдань	314
12.5. Термінологічний словник	315
Контрольна робота за модулем II	316

МОДУЛЬ III. БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК ВИТРАТ, ДОХОДІВ, ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ТА ФІНАНСОВА ЗВІТНІСТЬ 323

Тема 13. Облік витрат діяльності підприємства	323
13.1. Методичні поради до вивчення теми	323
13.1.1. <i>Поняття та класифікація витрат</i>	<i>324</i>
13.1.2. <i>Облік витрат операційної діяльності</i>	<i>326</i>
13.1.3. <i>Облік витрат фінансової та інвестиційної діяльності</i>	<i>332</i>
13.1.4. <i>Розкриття інформації у фінансовій звітності</i>	<i>334</i>
13.2. Плани практичних занять	336
13.3. Питання та завдання для самостійної роботи студентів	337
13.4. Тематика індивідуальних завдань	338
13.5. Термінологічний словник	340

Тема 14. Облік доходів і фінансових результатів 341

14.1. Методичні поради до вивчення теми	341
14.1.1. <i>Критерії визнання та класифікація доходів</i>	<i>341</i>
14.1.2. <i>Облік доходів діяльності підприємства</i>	<i>344</i>
14.1.3. <i>Облік фінансових результатів</i>	<i>346</i>
14.2. Плани практичних занять	349
14.3. Питання та завдання для самостійної роботи студентів	350
14.4. Тематика індивідуальних завдань	351
14.5. Термінологічний словник	353

Тема 15. Фінансова звітність 355

15.1. Методичні поради до вивчення теми	355
15.1.1. <i>Поняття та мета фінансової звітності</i>	<i>355</i>
15.1.2. <i>Основні вимоги до фінансової звітності</i>	<i>357</i>
15.1.3. <i>Склад, форми та порядок подання фінансової звітності</i>	<i>360</i>

15.1.4. Побудова та порядок складання форм фінансової звітності	362
15.2. Плани практичних занять	365
15.3. Питання та завдання для самостійної роботи студентів	366
15.4. Тематика індивідуальних завдань	369
15.5. Термінологічний словник	370
Контрольна робота за модулем III	371

КАРТА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТА З ДИСЦИПЛІНИ «БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК»	377
--	------------

ПОРЯДОК І КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ. ОЦІНКА НАВЧАЛЬНИХ МОДУЛІВ У БАЛАХ	378
---	------------

ПРИКЛАДИ ЕКЗАМЕНАЦІЙНИХ БІЛЕТІВ З ДИСЦИПЛІНИ	384
---	------------

ІНФОРМАЦІЙНІ ДЖЕРЕЛА	386
---------------------------------------	------------

ДОДАТКИ	388
--------------------------	------------